

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Василь Лемак,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
завідувач кафедри

теорії та історії держави і права

Ужгородського національного університету

УДК 340.131.5:342.565.2.

Конституційна скарга: досвід держав Центральної Європи і можливі уроки для України

Конституційне правосуддя як атрибут держави верховенства права не існує ізольовано від інших сегментів національного правопорядку. Цей соціальний винахід функціонує в системі механізми захисту й відновлення прав людини. В свою чергу, виходимо з посилки, що механізм захисту прав людини залежить передовсім від стану конституційного правопорядку, дієвість якого є першим фактором захисту прав людини. Треба розуміти й ту обставину, що введення конституційної скарги як додаткового механізму не буде мати сенсу, якщо він буде "непрацюючим" у системі конституційного правосуддя.

Напрацьований досвід впровадження конституційної скарги є достатнім у Центральній Європі. Більше того, можна сміливо стверджувати, що в класичному варіанті цей інститут народився саме в цьому регіоні (Австрія, Німеччина).

Для системного аналізу пропонуваної конструкції інституту конституційної скарги в Україні ставимо за

мету аналіз відповідного досвіду держав Центральної Європи, оцінка на їх тлі норм закону про внесення змін і доповнень до Конституції України.

Позиція Венеціанської комісії. Емпіричний масив, пов'язаний з конституційною скаргою, є настільки широким, що Венеціанська комісія, роблячи в 2011 р. спеціальну доповідь "Індивідуальна конституційна скарга: європейські тенденції системного розвитку" (автор Гагік Арутюнян), більшу частину документу присвятила саме досвіду держав Центральної і Південно-Східної Європи. У згаданій доповіді відзначається, зокрема: "Венеціанська комісія висловлюється на користь інституту повної конституційної скарги не лише тому, що він забезпечує всезагальний захист конституційних прав, але також з точки зору субсидіарного характеру засобу правового захисту в Європейському суді з прав людини і намагання вирішувати проблеми з прав людини на національному рівні. Виходячи з наведеного, повна консти-

туційна скарга дає можливість для найбільш загального індивідуального доступу до конституційного правосуддя - особа може оскаржити будь-який акт державної влади, який безпосередньо порушує основні права. Венеціанська комісія прийшла до висновку, що в ході розгляду індивідуальної скарги Конституційний Суд повинен мати можливість дати ефективну вказівку про негайне поновлення чи припинення провадження по справі в загальному суді. Важливим фактором чіткості у відносинах між Конституційним Судом і загальними судами є визначене законодавче або, краще, конституційне положення, яке зобов'язує інші державні органи, в тому числі суди, дотримуватися даного Конституційним Судом конституційного тлумачення, що може слугувати підставою для вимоги захисту конституційних прав у суді. Якщо Конституційний Суд відмінює остаточне рішення суду, він зазвичай вимагає переглянути конкретну справу (наприклад, у Хорватії, Чеській Республіці, Словацькій Республіці, Німеччині тощо)" [1].

Відтак, позиція Венеціанської комісії зводиться до наступних тез: 1) особа має можливість через конституційну скаргу поставити питання про перевірку на предмет конституційності будь-якого акту органів державної влади (в тому числі індивідуального), яким безпосередньо порушено основні права; 2) Конституційний Суд за наслідками такого розгляду повинен мати можливість дати вказівку загальним судам про негайне поновлення чи припинення справи.

Досвід держав Центральної Європи загалом підтверджує таку модель конституційної скарги.

Словацька Республіка. Інститут конституційної скарги в цій державі закріплено в статтях 127 і 127а Конституції 1992 р. Згідно ч. 1 статті 127 Конституційний Суд "приймає рішення за скаргами фізичних чи юридичних осіб на порушення їх основних прав і свобод або прав людини і

основоположних свобод, впливаючих з міжнародного договору, ратифікованого Словацькою Республікою і оприлюдненого в порядку, встановленому законом, якщо рішення про захист цих прав і свобод не приймає інший суд". У ч. 2 статті 127 Конституції при цьому відзначається, що "якщо Конституційний Суд задовольнить скаргу і в своєму рішенні постановить, що рішенням, яке вступило в дію, актом або шляхом іншого втручання були порушені основні права чи свободи, згідно абз. 1, він відмінить таке рішення, акт або інше втручання. Якщо порушення прав чи свобод, згідно абз. 1, виникло внаслідок бездіяльності, Конституційний Суд може віддати наказ, щоби той, хто такі права чи свободи порушив, вжив заходів. Конституційний Суд може також повернути справу на подальший розгляд, заборонити продовжувати порушення основних прав і свобод чи прав людини і основоположних свобод, які впливають з міжнародного договору, ратифікованого Словацькою Республікою і оприлюдненого в порядку, встановленому законом, чи, якщо це можливо, віддати наказ, щоби той, хто порушив права і свободи, згідно абз. 1, відновив попередній стан". Крім цього, у ч. 1 статті 127а Конституційному Суду надано повноваження приймати рішення "за скаргами органів територіального самоврядування на неконституційні чи незаконні рішення або інше неконституційне чи незаконне втручання в справі територіального самоврядування, якщо про їх захист не приймає рішення інший суд".

Роль Конституційного Суду Словацької Республіки в охороні конституційного порядку проявляється, зокрема, в тому, що лише в 2014 р. до нього було спрямовано 17 889 подань, більшість із них не мали процесуального продовження, проте Суд виніс 2848 рішень. З наведеної кількості до Конституційного Суду було спрямовано в тому ж році 17 700 конституційних скарг (2066 -

від фізичних осіб, 15 634 - від юридичних осіб) [2].

Польська Республіка. У Польській Республіці модель конституційної скарги визначено в ч.1 статті 79 Конституції, згідно якої кожен, чий конституційні свободи чи права порушені, має право в установленому законом порядку подати скаргу до Конституційного Трибуналу з питання про відповідність закону або іншого нормативного акту Конституції, на підставі якого суд або інший орган публічної адміністрації виніс остаточне рішення, вирішивши питання про його свободи або права чи обов'язки, визначені Конституцією. Це положення не торкається прав, визначених в статті 56 Конституції (права біженців). Додамо до цього, в рішенні від 1 лютого 2005 р. Конституційний Трибунал вказав, що «предметом дослідження Трибуналу є не акти застосування права, тобто вироки або рішення, а нормативні акти, на підставі яких ці рішення винесені... Конституційний Трибунал створений для перевірки відповідності нормативних актів Конституції, для виключення з юридичної системи норм права, які суперечать Конституції. Не належить до компетенції Конституційного Трибуналу контроль правильності рішень судів, тлумачення зобов'язуючих норм, які застосовуються в індивідуальних справах, їх застосування або незастосування судами» [3, с. 292-295].

Чеська Республіка. Питання конституційної скарги в цій державі передбачені ч.1 статті 87 Конституції ЧР і § 72 закону «Про Конституційний Суд» 1993 р. (з наступними змінами). Згідно пункту d) частини 1 статті 87 Конституції Конституційний Суд розглядає справи «про конституційні скарги проти остаточного рішення і іншого втручання органів публічної влади до конституційно гарантованих прав і свобод» [4]. Формулювання цієї конституційного норми, по суті, вказує на те, що до об'єкту перевірки Судом на предмет конституційності входить остаточне

рішення судів («d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí...»), а також «інше втручання органів публічної влади» («jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod»).

Згідно § 72 Закону «Про Конституційний Суд» конституційна скарга в Чеській Республіці може бути подана фізичною особою або юридичною особою, про яку йдеться в ч.1 статті 87 п. d) Конституції, якщо вона стверджує, що остаточне рішення у судовому процесі, в якому вона є стороною, захід або інша перешкода з боку державних органів (далі «втручання з боку публічних властей») порушили її основоположне право або свободу, які гарантуються конституційним ладом. Крім того, конституційну скаргу вправі подати муніципальна рада або вищий орган територіального самоврядування, (ст. 87. 1 пункт. c) Конституції), які стверджують, що незаконне втручання держави порушило гарантоване право на територіальне самоврядування. Якщо цей закон не вказує іншого, конституційна скарга може бути подана протягом двох місяців з моменту отримання рішення останнього процесуального засобу [5]. У цій державі, в якій населення приблизно в чотири рази менше, ніж в Україні, суб'єкти в 2014 р. подали до Конституційного Суду 4057 конституційних скарг на підставі § 72 Закону «Про Конституційний Суд», з усіх інших питань – 23.

Угорщина. В абз. 2 статті 24 нової Конституції 2011 р. серед повноважень Конституційного Суду Угорщини згадується пункт c) "на підставі конституційно-правової скарги контролює відповідність Основному закону правових норм, які застосовуються в окремих справах" і пункт d) "на підставі конституційно-правової скарги контролює відповідність Основному закону рішень судів". Найголовніше, що згідно абз. 3 цієї ж статті Конституційний Суд наділяється правом скасовувати дію

законодавчих актів або положень законодавчих актів, які протирічать Основному Закону в рамках повноваження, яке передбачене пунктом с) абзацу 2, а також скасовувати дію судових рішень, які протирічать Основному закону в рамках повноваження, передбаченого пунктом d) абзацу 2 [6].

Німеччина. Федеративна структура держави зумовлює два види конституційних скарг: конституційна скарга (Verfassungsbeschwerde) до земельного Конституційного Суду (Verfassungsgericht) конкретної федеральної землі, на підставі якої розглядається порушення прав конституції даної землі, якщо дана процедура нею передбачена, і федеральна конституційна скарга до Федерального конституційного суду (Bundesverfassungsgericht, ФКС), який розглядає порушення прав Основного закону ФРН [7].

Інститут конституційної скарги в Німеччині, який може бути оцінений як класичний, передбачає низку ознак. По-перше, встановлено достатньо широке коло суб'єктів звернення до Федерального Конституційного Суду, яке охоплює: а) кожну особу, права якої порушені публічною владою і б) громади і об'єднання громад з приводу порушень законом права на самоврядування (стаття 93 Основного закону). По-друге, визначено, що оскаржити можливо як дію, так і бездію виконавчої влади Федерації або землі, судові рішення і закони (статті 90 і 94 закону про ФКС Німеччини). По-третє, зафіксовано, що конституційна скарга подається після її розгляду в загальному судовому порядку або без такого, якщо скарга має суспільне значення або без її термінового розгляду особі буде завдано тяжкі наслідки (пункт 90 закону про ФКС Німеччини) [8].

Наскільки ефективним для заявника є конституційна скарга в Федеральному конституційному суді Німеччини, свідчить статистика. Загалом від 1951 до 2014 року було подано 187 870 конституційних скарг.

Якщо в 1951 р. було подано 481 конституційну скаргу, то вже в 1960 р. їх кількість складала 1382. Вона продовжувала зростати і в 1970 р. їх нараховувалося 1677. У 1980 р. було подано вже 3107, а в 1990 р. - 3400. Далі зростання було ще більш стрімким: 1993 р. - 5440, 1995 р. - 5911. Після короткочасного зниження в кінці 1990-х років, розпочалася чергова "хвиля" зростання. У 2012 р. було подано 5947 конституційних скарг, у 2013 р. - 6686 і в 2014 р. - рекордні 6811 конституційні скарги. Разом із тим, наприклад, у 2014 р. була розглянуто 6292 конституційні скарги, з них задоволено на користь заявників лише 121 конституційну скаргу, що становило 1,92% [9]. За деякими підрахунками, від 1951 р. 632 норми Федерації і права земель були визнані такими, що не відповідають Конституції [10, с. 407].

Україна. Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", який був кінцево схвалений 2 червня 2016 р., запропоновано інститут конституційної скарги [11]. У новій статті 151-1 Конституції України пропонується, відтак, закріпити: "Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований при ухваленні остаточного судового рішення в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі національні засоби юридичного захисту вичерпано".

Як оцінити таку новелу? У контексті вищенаведеного з досвіду держав Центральної Європи запропонований інститут можна оцінити як "часткову нормативну конституційну скаргу". Низка ознак цієї конструкції насправді свідчить про "частковість" конституційної скарги:

1. Головне, що характеризує наведену модель, полягає у відсутності впливу Конституційного Суду на захист (відновлення) конституційних

прав і свобод особи за результатами розгляду конституційної скарги. Припустимо, що в справі конкретної особи остаточним судовим рішенням застосовано норми закону, які за результатами розгляду конституційної скарги будуть визнані неконституційними і втратять чинність "з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення" (нова редакція ч. 2 статті 152 Конституції). Постає питання про вплив рішення Конституційного Суду на "остаточне судове рішення".

Гіпотетично, якщо йдеться про норми Кримінального кодексу України, які втрачають чинність внаслідок визнання їх неконституційними, то відповідь очевидно ствердна, без додаткових пояснень (діяння декриміналізується або пом'якшується відповідальність за нього). Якщо ж йдеться про застосовані акти чи окремі норми цивільного законодавства, то відповідь не може бути такою ж очевидною. У випадку втрати ними чинності з визначеного моменту створюється нова модель правового регулювання аспектів предмету спору та нова ситуація, яка була невідома учасникам цивільних відносин на момент початку спору і навіть на момент, коли вони вступали у цивільні відносини.

У процесуальних кодексах подібна ситуація визначається як підстава для перегляду судових рішень "за нововиявленими обставинами" із застереженням "якщо рішення суду ще не виконане" (наприклад, стаття 361 ЦПК України). Однак, наведене означає ситуацію, що рішення Конституційного суду про задоволення конституційної скарги не вирішує питання захисту (відновлення) прав людини, а лише дає відповідні "підстави" для перегляду справи для інших судів.

2. Відсутність конкретної конституційної вказівки щодо впливу рішення Конституційного Суду на до-

лю остаточного судового рішення ускладнюється ще одним. У наведеній конструкції конституційної скарги відсутня її обумовленість захистом основних (конституційних) прав і свобод людини. Такий підхід не є прийнятним, бо дозволяє особі (після судового розгляду й кінцевого рішення) фактично будь-який правовий спір перенести за допомогою конституційної скарги прямо у Конституційний Суд, якщо тільки особа вважає, що відповідний акт законодавства "суперечить Конституції України". Це може бути цивільно-правовий, адміністративний, господарсько-правовий спір чи інші види спорів.

Нагадаємо ще раз, що конституційна скарга, як підтверджує досвід практично всіх європейських держав, є інструментом захисту саме основних прав, гарантованих Конституцією, а не будь-яких суб'єктивних прав і інтересів. У Німеччині, як відзначалося вище, конституційна скарга може бути подана згідно статті 93 Основного закону "кожним, хто вважає, що публічна влада порушила одне з його основних прав або одне з прав, які містяться в статтях 20 (абзац 4), 33, 38, 101, 103 і 104". Звертаємо увагу, що німецький конституціодавець розрізняє "основні права" і права, передбачені конкретними положеннями Конституції (подаються через "або"). У будь-якому випадку не йдеться взагалі про суб'єктивні права і законні інтереси, які можуть бути порушені в "остаточному судовому рішенні", як це запропоновано в Україні.

3. Ще однією ознакою "частковості" запропонованої моделі конституційної скарги в Україні є те, що її предмет перевірки за скаргою є надто обмеженим - йдеться лише про "закон України", застосований остаточним судовим рішенням. Це означає, що предмет конституційної скарги не охоплює: а) інші акти законодавства України, окрім "законів України"; б) діяльність органів публічної влади, яка може призводити до порушень основних прав людини.

4. Визначення в запропонованій статті 151-1 Конституції суб'єкта подання конституційної скарги також засвідчує про її обмежений характер, так як йдеться лише про "особу". "Розширення" переліку суб'єктів подання скарги на рівні закону "Про Конституційний Суд" є доцільним, однак, доволі сумнівним з огляду на конституційність. Розуміти "особу" як сукупність фізичних і юридичних осіб (юридичні особи є юридичними особами приватного права і юридичними особами публічного права) буде означати, що де-факто перелік суб'єктів надто розширяється і включає державні установи, організації і навіть органи публічної влади.

З іншого боку, очевидно, що конституційна скарга могла би стати інструментом для органів місцевого самоврядування у випадку спору з органами державної влади з окремих питань їх конституційних повноважень.

Необхідно врахувати ще один чинник, який створює додаткове мотиваційне поле для суб'єктів подавати конституційну скаргу. Згідно ч. 1 статті 152 Конституції України предмет "конституційності", який перевіряється Конституційним Судом, охоплює не лише відповідність визначених актів Конституції за змістом, а й також бездоганність "встановленої Конституцією України процедури їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності". Якщо кореспондувати дану конституційну норму з існуючою культурою законотворення, то де-факто слід визнати - значна частина законів України є вразливою з цієї точки зору (відсутність кворуму в залі пленарних засідань, ймовірні порушення процедури особистого голосування в парламенті, порушення строків підписання законів, порушення окремого порядку схвалення закону про державний бюджет та

інші процедурні порушення). Відсутність у проекті статті 151-1 Конституції "запобіжників" цьому не може бути компенсована внесенням змін і доповнень до закону України "Про Конституційний Суд України", виходячи передовсім з того, що підстави для визнання закону неконституційним визначаються в самій Конституції (ч. 1 статті 152).

Така ситуація може призвести до надмірної кількості поданих конституційних скарг та, з іншого боку, відсутності можливості в Конституційному Суду зосередитися на тих із них, які мають загальне значення для конституційного правопорядку.

Враховуючи наведене, відзначимо, що запропонована в проекті змін і доповнень до Конституції України модель конституційної скарги є унікальною на тлі відповідного досвіду держав Центральної Європи та відрізняється від нього (як і від позиції Венеціанської комісії) за низкою основних ознак. По-перше, вона характеризується частковим характером з огляду на суб'єкта її подання (лише фізичні особи) та на предмет оскарження (питання конституційності лише "законів України"). По-друге, з іншого боку, мета конституційної скарги не пов'язана із захистом саме основних прав людини. По-третє, запропоновані зміни до Конституції України не визначають механізму впливу рішення Конституційного Суду за результатами розгляду конституційної скарги на механізм захисту (відновлення) порушеного права особи остаточним судовим рішенням. Такі особливості можуть суттєво ускладнити функціонування цього нового інституту в системі засобів захисту прав людини.

Значну частину з наведених проблем повинен вирішити новий закон "Про Конституційний Суд".

Список використаних джерел

1. Доклад «Индивидуальная конституционная жалоба: европейские тенденции системного развития» г-на Гагика Харутюнана. Страсбург. Конференция на тему «Защита прав человека органами конституционного правосудия». – Киев, Украина, 16 сентября 2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2011\)018-rus](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2011)018-rus).
2. *Ochrana* ѳstavnosti a ѳstavy Slovenskej republiky v rozhodovacej ѳinnosti ѳstavniho sѳdu Slovenskej republiky za rok 2014 Кољice aprнl 2015. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/991983/2014_7_ochrana_po+korekt%C3%BAre_FINAL_17_4_2015.pdf/2cfd3f7d-fc98-4f1d-aaca-c98e35328b94.
3. Див.: Вроцлавска П. Жалоба в Конституционный Трибунал Республики Польша [Текст] / П. Вроцлавска, М. А. Поваро // Молодой ученый. – 2012. – № 11. – С. 292-295.
4. *ѳstava* ѳeskѳ republiky ze dne 16. prosince 1992 ѳstavni zѳkon ѳ. 1/1993 Sb. ve znѳni ѳstavniho zѳkona ѳ. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.
5. *ZBKON* ze dne 16. ѳervna 1993 o ѳstavnim soudu 182/1993 Sb. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Pravni_uprava/zakon_o_ustavnim_soudu.pdf.
6. *Основной Закон Венгрии* (25 апреля 2011 года). [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://nemzetikonyvtar.kormany.hu/download/3/00/50000/orosznyomda_jav%C3%ADtott.pdf/
7. *Сборник статей о праве Германии*. Ein Sammelband in russischer Sprache zum aktuellen deutschen Recht. - Выпуск - Ausgabe Nr. 1. Август - August 2015 . [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.drjv.org/.
8. *Закоморная Е. А.* Институт конституционной жалобы как средство поддержки сбалансированности конституционного развития (на примере постсоциалистических стран Восточной и Северной Европы) [Электронный ресурс] / Е. А. Закоморная // Проблемы законности. – 2012. – Выпуск № 119. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/institut-konstitutsionnoy-zhaloby-kak-sredstvo-podderzhkisbalansirovannosti-konstitutsionnogo-razvitiya-na-primere#ixzz3u5sUWFB8>.
9. *Federal Constitutional Court - Annual Statistics 2014*. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Downloads/EN/Statistik/statistics_2014.pdf?__blob=publicationFile&v=3.
10. *Хемиг Д.* Конституционная жалоба в Германии /Д. Хемиг //Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу. Матеріали міжнародної конференції м. Київ, 16 вересня 2011 р. - Київ, Логос, 2011. - С.404 - 408.
11. *Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)*. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209.

Лемак В. В. Конституційна скарга: досвід держав Центральної Європи і можливі уроки для України

Стаття присвячена дослідженню досвіду держав Центральної Європи з питання інституту конституційної скарги. Особливу увагу приділено аналізу запровадженню інституту конституційної скарги в Україні в процесі реформи Конституції. Зроблено висновки щодо відмінностей пропонованої моделі конституційної скарги від досвіду

держав Центральної Європи з огляду на суб'єкта її подання, предмет оскарження та зв'язок з основними правами.

Ключові слова: Центральна Європа, основні права, конституційний суд, конституційна скарга.

Лемак В. В. Конституційна скарга: досвід держав Центральної Європи і можливі уроки для України

Стаття присвячена дослідженню досвіду держав Центральної Європи по вопросу інституту конституційної скарги. Особу увагу приділено аналізу впровадженню інституту конституційної скарги в Україні в процесі реформи Конституції. Сделано висновки стосовно різниць пропонованої моделі конституційної скарги від досвіду держав Центральної Європи, враховуючи суб'єкта її представлення, предмета обжаловання і зв'язки з основними правами.

Ключевые слова: Центральная Европа, основные права, конституционный суд, конституционная жалоба.

Lemak V. The constitutional complaint: the experience of Central European and possible lessons for Ukraine

The article investigates the experience of Central Europe on the institution of constitutional complaint. Particular attention is paid to the analysis of the introduction of the constitutional complaint in Ukraine in the reform of the Constitution. The conclusions about the differences between the proposed model of constitutional complaint on the experience of Central Europe in view of its submission on the subject, the subject of the appeal and connection with fundamental rights.

Key words: Central Europe, fundamental rights, the Constitutional Court, a constitutional complaint.